

TURİST REHBERLERİNİN MESLEKLERİNE YÖNELİK POZİTİF VE NEGATİF YÖNLÜ ALGILARININ İÇERİK ANALİZİ YÖNTEMİ İLE BELİRLENMESİ

F. Özlem GÜZEL* ve Özlem KÖROĞLU**

Özet

Bu araştırmanın amacı tatil deneyimini zenginleştirme hususunda turizm sektörünün en önemli çalışanlarından birisi olarak kabul edilen turist rehberlerinin mesleklerine yönelik pozitif ve negatif yönlü algılamalarına dair sınırlı/geçerli çıkarımların belirlenmesidir. Literatür taramasında negatif yönlü algılamalara yönelik araştırmalara rastlanırken, çift yönlü değerlendirme yapan araştırmaların eksikliğinden yola çıkılarak tasarlanan ve keşfedici bir özellik taşıyan araştırmada 136 turist rehberi ile görüşülmüştür. Katılımcı cevaplarını sınırlandırmadan, daha detaylı bilgiler elde edebilmek amacıyla yarı yapılandırılmış soru formları aracılığıyla toplanan veriler nitel analiz yöntemlerinden birisi olan içerik analizine tabi tutulmuştur ve geçerli çıkarımlar elde edilmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda pozitif yönlü algılamaların çoğunluğunu mesleğin farklı kültürlerle ve yeni insanlarla tanışma imkânı yaratması ve maddi yönden doyum sağlayan bir meslek olması oluştururken, negatif yönlü algılamaların çoğunluğunu ise düzensiz yaşam tarzının ortaya çıkması ve rehberliğin sezonluk bir iş olması temaları oluşturmaktadır. Ayrıca pozitif yönlü çıkarımların çoğunlukta olduğu gözlemlenirken, negatif yönlü algılamalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Turist Rehberi, Çalışma Koşulları, Rehberlik Mesleğine Yönelik Algılamalar, İçerik Analizi.

The Determination of the Positive and Negative Directed Perceptions of Tourist Guides towards Their Profession with Content Analysis

Abstract

The aim of this study is to determine the positive and negative perceptions of the tourist guides towards their occupation. In the literature there are studies to determine the problems of the tourist guides in guiding. However, in the literature it has not been encountered any study in order to determine the positive and negative aspects of the guiding with the content analysis method. The research was conducted in May-July of 2013. Approximately 350 questionnaires were submitted to the guide and total of 136 questionnaires were obtained. As a result of the research, the context of the participants' positive directed perceptions suggest that the majority of the participants see the guiding as a profession supplying interact with different cultures, different people and satisfied income. Also, the context of the participants' negative directed perceptions indicate that the majority of the participants see the guiding as a profession having irregular life condition,

* Yrd.Doç.Dr., Akdeniz Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Antalya, ozlemguzel@hotmail.com.

** Yrd.Doç.Dr., Balıkesir Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Balıkesir, ozlemkoroglu_98@yahoo.com.

being seasonal and tiring job and lack of social security and steady income. It was observed that positive directed implications consist the majority and suggestions were made for the negative perceptions.

Key Words: Tourist Guide, Working Conditions, Perceptions Towards Tourist Guiding, Content Analysis.

GİRİŞ

İş alanı yaratma olanağı sunan ve ülke ekonomisi gelişiminde önemli bir gelir kaynağı olan turizm sektörü, ülkelerin önemli önceliklerinden birisi haline gelirken, sektörünün en eski/en önemli mesleklerinden birisi olarak da turist rehberliği mesleği ortaya çıkmaktadır (Seraphin, 2013: 4; Yazıcıoğlu vd., 2008). İlkçağlardan günümüze değin yapılan bir meslek olan rehberliğin temelinde turistlerin seyahatlerini kolaylaştırmak yatmaktadır ve mesleğin içeriği uluslararası turizm hareketlerinin gelişimine paralel olarak sürekli olarak değişimlere uğrarken, rehberler, destinasyonlarda hizmet kalitesi sağlamada ve turizm zenginliklerinin değerlendirilmesine katma değer katan ve tatil deneyimlerini zenginleştirici işgüçleri haline gelmiştir (Yenen, 2002: 259; Yıldız vd.,1997: 7; Çirmin, 1995: 9). Organize turlarla başta kültür turizmi olmak üzere diğer turizm türlerine katılmak amacıyla Türkiye'ye gelen turistlerin, en uzun süre beraber oldukları ve en çok etkilendikleri kişiler, hizmetlerin eyleme dönüştüğü anlarda, bütün yetki ve sorumlulukları alan, çoğunlukla turistlere seyahatleri sırasında eşlik eden ve doğrudan iletişim kurabilme imkânına sahip olan kişiler turist rehberleridir (Genç, 1992: 216; Karaçal ve Demirtaş, 2002: 177; Zengin ve diğerleri, 2004: 366; Güzel, 2007: 36; Köroğlu, 2011: 338; Çetin ve Kızıllırmak, 2012: 308). Ap ve Wong (2001: 551), turist rehberlerinin iş tanımlamasını; üzerinde uzmanlaşılan dil bilgisi, ziyaret edilen ülkenin kültürel ve coğrafi çekiciliklerini anlatma kabiliyeti, turistlerin ziyaretini turdan deneyime aktarma yeteneği olarak yapmaktadırlar. 22 Haziran 2012 tarih ve 28331 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 6326 Sayılı Turist Rehberliği Meslek Kanunu'na ve 23 Şubat 2013 tarih ve 28568 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği'ne göre turist rehberliği hizmeti; seyahat acentacılığı faaliyeti niteliğinde olmamak kaydıyla kişi veya grup hâlindeki yerli veya yabancı turistlerin gezi öncesinde seçmiş oldukları dil kullanılarak ülkenin kültür, turizm, tarih, çevre, doğa, sosyal veya benzeri değerleri ile varlıklarının kültür ve turizm politikaları doğrultusunda tanıtılarak gezdirilmesini veya seyahat acentaları tarafından düzenlenen turların gezi programının seyahat acentasının yazılı belgelerinde tanımladığı ve tüketiciye satıldığı şekilde yürütülüp acenta adına yönetilmesini ifade etmektedir. Kültürlerarası etkileşimde bu denli önemli iş yükü topluluğunu ifade eden rehberlik mesleğinin olumlu ve olumsuz olarak algılanan pek çok yönleri bulunmaktadır. Rehberlik mesleği sosyallik ve tecrübe kazandıran, insanın karakterinin oluşumunu destekleyen, insanın ufkunu genişleten, bilgi ve becerisini artırıcı, farklı kültür ve

ülkeden insanlarla etkileşim kurma imkanı sağlayan, meslek getirisi ve iş doyumunu yüksek bir meslektir (Güzel, 2007: 36; Yarcın, 2007: 33; Tangüler, 2002: 44) ve yine olumsuz yönleri bağlamında rehberlik, birçok zorluğu ve sorumluluğu bünyesinde taşıyan, yoğun fiziki güç gerektiren, sürekli kişinin kendisini güncelleme zorunluluğunu barındıran, sabır gerektiren, yeri geldiğinde doktor, öğretmen, avukat gibi meslek rollerine bürünmeyi gerektiren, dışsal faktörlerden kolay etkilenebilen, sürekli seyahat etme zorunluluğu olan, çalışma saatleri dinamik olan, iş güvenliği sorunlarının mevcut olduğu, kaçak rehberlerin çalıştırıldığı, haksız rekabetin yaratıldığı, mesleki denetimlerin düzensiz olduğu (Çetin ve Kızılırmak, 2012: 316; Yarcın, 2007: 40; Güzel, 2007: 34; Yenen, 2007: 930; Ahipaşaoğlu, 2006: 149; Cohen vd., 2002: 920; Tangüler, 2002: 42; Batman vd., 2000: 3; www.iskur.gov.tr), entelektüel ve fiziksel emeğin yanı sıra duygusal emeğin yoğun harcandığı, çalışma şartları sosyal hak tabanına yerleştirilememiş bir meslektir.

Rehberlik mesleğinin yukarıda bahsedilen olumlu ve olumsuz özelliklerinin varlığı, turist rehberlerinin mesleklerine yönelik pozitif ve negatif yönlü algılamalar geliştirmesine neden olmaktadır. Literatürde turist rehberlerinin meslekte yaşadıkları sorunlarını tespit etmeye yönelik olarak yapılmış çalışmalar bulunmaktadır. Fakat literatürde turist rehberlerinin içerik analizi yöntemi ile mesleklerine yönelik pozitif ve negatif yönlü algılamalarını tespit etmeye yönelik olarak daha önce yapılmış herhangi bir çalışmaya ve mesleğin özellikle pozitif yönlü algılamalarına odaklanan çalışmalara rastlanmamıştır. Buradan hareketle bu çalışmanın amacı turist rehberlerinin mesleklerine yönelik pozitif ve negatif yönlü algılamalarının betimleyici olarak belirlenmesidir. Bu çalışmanın, içerik analizi yöntemi ile herhangi bir sınırlama olmaksızın turist rehberlerinin mesleklerine yönelik pozitif ve negatif yönlü algılamalarını tespit etmesi açısından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda yapılan bu araştırma kapsamında öncelikle literatür taramasına ve araştırmanın yöntemine yer verilmiş ardından da turist rehberlerinin mesleklerine yönelik pozitif ve negatif yönlü algılamalarına dair sınırlı/geçerli çıkarımların belirlenmesi amacıyla elde edilen veriler yorumlanmıştır.

I. LİTERATÜR TARAMASI

Literatür taramasında turist rehberlerinin sorunlarını tespit etmeye yönelik daha önceden yapılmış çalışmalar incelenmiş ve yapılan çalışmalarda genel olarak ortaya çıkan sonuçlar değerlendirilmiştir. Ancak literatürdeki çalışmaların çoğunlukla rehberlerin mesleklerine yönelik negatif yönlü algılamalar üzerine odaklandığı görülmüştür. Literatür taramasında rehberlerin mesleklerine yönelik algılarını etkileyen önemli bir unsur olarak gelir değişkeni ortaya çıkmaktadır. Zhang ve Chow (2004: 82), rehberleri acentaya bağlı veya serbest çalışanlar olarak

ayırırken, bahşiş, alışveriş komisyonları ve tur satışlarını rehberlerin temel gelirleri olarak göstermektedir. Tetik (2006: 7), bahşiş oranlarının düşüklüğünü, Yarcan (2007: 38-39) ve Güzel (2007: 35), acentaların taban ücreti uygulamamalarını ve ödemelerin acenta tarafından geciktirilmesini, Çetin ve Kızılırmak (2012: 316), taban yevmiyelerinin düşük olmasını ve acentalar tarafından da söz konusu ücretlerin yükseltilmesine yönelik önlemlerin uygulanmamasını önemli ekonomik sorunlar olarak göstermektedir. Rehberlerin gelir açısından sorunlar yaşamaları yapılan çalışmalarda da ortaya çıkmıştır. Örneğin, Batman (2003: 127) tarafından turist rehberlerinin mesleki sorunlarını belirlemek amacıyla yapılan çalışmada rehberlerin yarısından fazlasının taban yevmiyelerinin altında çalıştıkları ortaya çıkmıştır. Rehberlerin acentalarla yaşadıkları en önemli sorun ise parasal sorunlardır (taban yevmiyelerin altında çalıştırma durumu, paraların zamanında ödenmemesi veya eksik ödenmesi). Yine aynı araştırmada, düşük ücretten dolayı acentaların rehberleri satış yaptırmaya veya komisyonculuk yaptırmaya zorladıkları, bu durumun ise rehberleri rahatsız ettiği ve kendi öz saygılarını yitirmeye sebep olduğu sonucuna da ulaşılmıştır. Zengin ve diğerleri (2004: 373-374) tarafından seyahat acentalarının turist rehberleri ile ilişkileri ve rehberden beklentilerinin saptanmasına yönelik yapılan araştırmada, acenta ile rehber arasında yaşanan sorunların büyük bir çoğunluğunun ücret miktarından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Köroğlu ve diğerleri (2007: 734) tarafından yapılan çalışmada da rehberlerin ücretlerin düşük olmasından dolayı sorunlar yaşadıkları saptanmıştır. Yazıcıoğlu ve diğerleri (2008) tarafından turist rehberlerinin güncel sorunlarını onların bakış açısı ile ele almak ve mesleki sorunlarını tespit etmek amacıyla yapılan araştırmada da seyahat acentası ile yaşanan en önemli sorunun parasal sorunlar olduğu tespit edilmiştir.

Literatür taramasında rehberlerin mesleklerine yönelik algılarını etkileyen bir diğer durum olarak çalışma saatlerinin oldukça uzun olduğu ortaya çıkmıştır. Tangüler (2002: 41), rehberliğin gün içerisinde uzun, düzensiz ve değişebilen çalışma saatlerini gerektirdiğini belirtmektedir. Batman (2003: 133) tarafından yapılan çalışmada da rehberler açısından uzun süreli seyahatlerin önemli bir sorun olduğu ortaya çıkmıştır. Aynı şekilde Zengin ve diğerleri (2004: 373-374) ve Köroğlu ve diğerleri (2007: 734) tarafından yapılan çalışmada da düzensiz ve uzun çalışma saatlerinin olmasından dolayı rehberlerin sorun yaşadıkları tespit edilmiştir. Düzensiz ve uzun çalışma saatlerine paralel olarak bir diğer olumsuzluk düzenli bir ev ve sosyal hayatın olmaması durumudur. Batman (2003: 133) tarafından yapılan çalışmada meslek gereği yapılan uzun süreli seyahatlerin özel yaşamı sınırladığı ve ailevi ilişkileri genelde olumsuz etkilediği tespit edilmiştir. Benzer şekilde Köroğlu ve diğerleri (2007: 734) tarafından yapılan çalışmada da bayan rehberlerin işlerini yaparken daha çok aile hayatı ile ilgili ve rehberlik mesleğinden kaynaklanan sorunlar yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Rehberlerin aile hayatıyla ilgili yaşadıkları sorunlar; rehberlik mesleğinin aile hayatını olumsuz etkilemesi, rehberlerin bebek ve çocuklarıyla yakından ilgilenememeleri, eş ya da

erkek arkadaş tarafından kışkırtılmaları ve özel günlerde (bayramlar, yılbaşı vb) çalışmak zorunluluğu olarak tespit edilmiştir. Yazıcıoğlu ve diğerleri (2008) tarafından yapılan çalışmada rehberlik mesleğinin en olumsuz yanının özel hayatın sınırlı olması şeklinde ortaya çıktığı görülmektedir. Doğan ve diğerleri (2010: 3438) tarafından turist rehberlerinin meslek ve aile ilişkisine yönelik algı ve tutumlarını belirlemek amacıyla bir araştırma yapılmıştır. Araştırmada turist rehberlerinin bekar olmayı kendi mesleklerinde bir avantaj olarak gördükleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca turist rehberleri, mesleklerinde aldatma ve boşanmaların sık yaşandığını genel anlamda reddetmemekle birlikte, evliliği meslekleri için bir engel olarak da değerlendirmemektedirler. Yılmaz ve Köroğlu (2012: 635) tarafından yapılan çalışmada kadın rehberlerin, ailesel nedenlerden dolayı erkeklerden daha az rehberlik mesleğini tercih ettikleri tespit edilmiştir.

Rehberlik mesleğinin fiziki güce dayalı olması durumu rehberlerin algılamalarını etkileyen bir diğer değişkendir. Rehberliğin özellikle talebin yüksek olduğu günlerde fiziki güce dayalı bir meslek olması nedeniyle yorucu ve yıpratıcı bir meslek haline gelmesine neden olmaktadır (Güzel, 2007: 36; Ahıpaşaoğlu, 2006: 145; Tangüler, 2002: 41; Genç, 1992: 216). Batman (2003: 133), Köroğlu ve diğerleri (2007: 734), Yazıcıoğlu ve diğerleri (2008) tarafından yapılan çalışmalarda rehberliğin yorucu ve stresli bir meslek olduğu ortaya çıkmıştır. Turist rehberliğine yönelik bir diğer olumsuz algı ise mesleğin mevsimsellik özelliğinden kaynaklanmaktadır. Her ülkenin kimi zaman mevsim, kimi zaman kültürel ya da sosyal etkinlikler gibi farklı nedenlerle daha yoğun olarak talep edildiği yüksek sezonları bulunmaktadır ve yoğunluk derecesi yükseldikçe toplam rehber talebi de yükselmektedir (Ahıpaşaoğlu, 2006; 146). Bu bağlamda, acenteler genellikle, yoğun sezonda fazla rehber almakta, düşük sezonda ise, rehber sayısını en az düzeye indirmektedirler (Güzel, 2007; 37). Bu durum da rehberler için iş güvencesi konusunda olduğu kadar, gelirlerinin sürekliliği ve güvencesi konusunda da sorun oluşturmaktadır (Polat, 2001; 35). Köroğlu ve diğerleri (2007: 734) tarafından rehberlik mesleğinin mevsimlik bir iş olmasının rehberler açısından hem gelirlerinin düşmesi hem de iş güvencesinin olmaması nedeniyle önemli bir sorun teşkil ettiği tespit edilmiştir. Batman (2003: 132), Yazıcıoğlu ve diğerleri (2008) tarafından yapılan çalışmalarda rehberlerin sigorta primlerinin hiç yatırılmadığı veya eksik yatırıldığı ya da zamanında yatırılmadığı ve devamlı iş garantisinin olmadığı ortaya çıkmıştır. Rehberlerin iş sağlığı ve güvenliği konusunda da sorunlar yaşadıkları görülmektedir. Rehberlerin sürekli otobüslerde seyahat etmeleri trafik kazası riskini arttırmaktadır. Aynı zamanda ören yerlerinde saatlerce güneşin altında çalışmaları tansiyon problemlerinden, kalp krizine ya da beyin kanamasına kadar pek çok sağlık sorunu ile karşılaşmalarına neden olmaktadır (Köroğlu ve Köroğlu, 2011; 76). Batman (2003: 133) tarafından yapılan çalışmada seyahatlerden dolayı kaza riskinin yüksekliği rehberler açısından önemli sorun oluşturduğu ortaya çıkmıştır. Köroğlu ve Köroğlu (2011: 86) tarafından yapılan

çalışmada ise rehberlerin iş sağlığı ve güvenliğine yönelik algılamalarının iş doyumunu ve iş performansını etkilediği tespit edilmiştir.

Rehberlik mesleğinin ciddiye alınmaması ve meslek olarak kabul görmemesi durumu literatür taramasında rehberlerin algılamalarını etkileyen bir diğer değişken olarak ortaya çıkmaktadır. Batman (2003: 132) tarafından yapılan araştırmada mesleğin acentalar tarafından ciddiye alınmamasının (rehbere kendilerine mahkûm birer işçi nazarıyla bakmaları) rehberlerin motivasyonunu olumsuz etkilediği ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda acentaların tur programlarını hazırlarken rehberlerin görüşlerini almamaları, rehberlerin tur programını tam olarak icra edememesine neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çeşmeci (2003), Karamustafa ve Çeşmeci (2006: 84) tarafından Türkiye’de paket turların yönetiminde turist rehberlerinin yönetsel rol ve sorunlarının tespitine yönelik yapılan araştırmalarda da turist rehberlerinin çok küçük bir bölümünün seyahat acentası veya tur operatörünce yapılan genel tur planlaması sürecine çok sık katıldığı, önemli bir bölümün ise bu sürece hiç katılmadığı veya nadiren katıldığı tespit edilmiştir. Yazıcıoğlu ve diğerlerinin (2008) yaptığı çalışmada da mesleğin ciddiye alınmamasının rehberler açısından sorun teşkil ettiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca genellikle acentelerin eksik tur programı düzenlemesinden dolayı rehberlerin turist gruplarıyla sorun yaşadıkları da tespit edilmiştir. Sektörde rehberlere yönelik cinsiyet ayrımcılığının yapıldığı da ortaya çıkan sorunlardan birisidir. Köroğlu ve diğerleri (2007: 734) tarafından yapılan çalışmada seyahat acentaların turlarda erkek rehberleri daha çok tercih ettikleri saptanmıştır. Benzer şekilde Yılmaz ve Köroğlu (2012: 638) tarafından yapılan çalışmada da turist rehberliği mesleğinde cinsiyet ayrımcılığının yapıldığı ve bu ayrımcılığın en fazla tur şoförleri ve seyahat acenteleri tarafından yapıldığı sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca Batman (2003: 132) tarafından yapılan çalışmada rehberlerin kültür ve gelir düzeyi düşük, ilgisiz ve önyargılı turist guruplarıyla çalışmalarının onlar için sorun oluşturduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde Köroğlu ve diğerleri (2007: 734) tarafından yapılan çalışmada da çalışılan turist gruplarının düşük gelir grubundan olmalarının ve turizm sektörünün geleceğinin belirsiz olmasının önemli bir sorun olduğu saptanmıştır. Batman (2003: 132-133), satıcıların turistleri rahatsız etmesinden dolayı rehberlerin sorun yaşadıklarını, rehberlerin ulaştırma işletmeleriyle sorunlar yaşadıklarını, rehberlerin bakımsız ve eski otobüslerde çalışmaya, meslek ahlakı ve turizm bilinci düşük seviyelerde olan eğitimsiz şoförlerle çalışmaya zorlandıklarını tespit etmiştir. Karamustafa ve Çeşmeci (2006: 84), turist rehberlerinin özellikle sürücülerle ve hediyelik eşya satıcılarıyla da sorun yaşadıklarını belirlemiştir. Köroğlu ve diğerleri (2007: 734) tarafından yapılan çalışmada ise, rehberlik eğitiminin yetersiz olmasından dolayı sorunlar çıktığı ve rehberlerin sürekli olarak bilgilerini güncellenmesi gerektiği tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde profesyonel turist rehberlerinin mesleklerine yönelik yapılan araştırmaların ağırlıklı olarak negatif yönlü algılamalar üzerine odaklandığı görülmektedir. Bu bağlamda bu araştırma, literatürde keşfedilen negatif algılamaların yanı sıra pozitif yönlü algılamalar

üzerine odaklanarak çift yönlü bir değerlendirme yapmayı da amaçlamaktadır. Ayrıca profesyonel turist rehberlerinin mesleklerine yönelik yapılan yeni düzenlemelerin ardından rehberlerin mesleklerine yönelik algılamalarının yeniden gözden geçirilmesi araştırmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır.

II. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Profesyonel turist rehberlerinin mesleklerine yönelik algılarının belirlenmesi için Yıldırım ve Şimşek'in (2006) algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik olması nedeniyle işaret ettiği nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Rehberlerin sürekli seyahat etmeleri ve rehberlere toplu şekilde ulaşma sorunu yaşandığı için örneklem sayısının az olacağı öngörüsüyle elde edilen verileri derinlemesine incelemek ve geçerli çıkarımlar/temalar elde edebilmek için nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan içerik analizi tercih edilmiştir. Bu yaklaşım insan iletişiminde kullanılan yazı, resim gibi araçları anlamaya dayanan bir sosyal bilimler araştırma yöntemidir (www.contentanalysis.org). Yüksel ve Yüksel (2004) de, bu yöntemde toplantı kayıtları, mektuplar, günlükler, konuşmalar, gazete ve dergi makaleleri gibi veri kaynaklarının taranarak, seçilen birimlerin niceliksel sayımının ve incelenmesinin söz konusu olduğunu belirtmektedir. İçerik analizinde sözel, yazılı ve diğer materyallerin nesnel ve sistematik bir şekilde anahtar kelimeler kullanılarak ve kelimeler kategorilere ayrıştırılarak çözümlenmektedir (Tavşancıl ve Aslan, 2001; Cavanagh, 1997; Kyngas ve Vanhanen, 1999; www.contentanalysis.org). Weber (1990), bu yöntem ile metinlerden geçerli çıkarımlar yapıldığını vurgulamaktadır. Rehberlerin meslekleriyle ilişkili pozitif ve negatif yönlü algılamalarına yönelik geçerli çıkarımlar belirlemek amacıyla yarı yapılandırılmış soru formu hazırlanarak, rehberlerin ifadelerinin kısıtlanması engellenmiştir.

Soru formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde rehberlerin sosyo-demografik özelliklerini belirlemeye ilişkin sorular yer alırken, ikinci bölümde ise rehberlerin boş zaman etkinlikleri ve mesleklerine yönelik algılarını belirlemeye yönelik açık uçlu sorular yöneltilerek kendi cümleleriyle ifade etme imkânı sağlanmıştır. Keşfedici bir araştırma olma özelliği taşıyan araştırma kapsamında rehberlere yöneltilen açık uçlu sorulara yapılan yorumlar, taramaya ve içerik analize tabi tutulmuştur. Elde edilen nitel araştırma verileri, Yıldırım ve Şimşek'in (2006) sıraladığı 'ifadelerin kodlanması, kodların düzenlenmesi, temaların keşfedilmesi, bulguların tanımlanması/yorumlanması' aşamalardan geçirilerek içerik analizine tabi tutulmuştur. Verilerin organizasyonunda Yüksel ve Yüksel (2004)'in belirttiği gibi değişkenlerin frekansı dikkate alınarak analitik yapı kullanılmıştır. Kodlamalarla elde edilen veriler, kendi içinde anlamlı kategorilere ayrılarak kelimelerin tekrarlanma sıklığı bağlamında pozitif ve negatif yönlü meslek algılamaları olarak kategorilendirilmiştir.

Kültür ve Turizm Bakanlığının sitesinden elde edilen veriler ışığında Türkiye’de 2012 yılında toplamda 13.241 ruhsatlı profesyonel turist rehberi bulunmaktadır ve bu rakamın toplam 9.022’si aktif olarak rehberlik hizmeti vermektedir. Dolayısıyla bu çalışmanın evreninin aktif olarak çalışan 9.022 turist rehberi oluşturmaktadır. Rehberlerin sürekli olarak seyahat etmesi ve rehberlere toplu şekilde doğrudan ulaşma imkânı sağlanamaması gibi nedenlerden dolayı kurgulanan yarı yapılandırılmış soru formları rehberlerin kayıtlı oldukları sosyal medya kanalları üzerinden ulaştırılmıştır. Araştırma 2013 yılı Mayıs-Temmuz ayları içerisinde yapılmış olup, yaklaşık olarak 350 rehber soru formları iletilmiştir. Araştırma zamanlaması sonunda toplam 136 soru formu elde edilmiştir. Yıldırım ve Şimşek’in (2006) belirttiği üzere, nitel araştırmada örneklem büyüklüğü verinin derinliği ve genişliği ile ilgidir. Bu bağlamda örnekleme dâhil edilecek rehberlerden sağlıklı ve doğru bilgi alabilmek için sektörde aktif olarak çalışan rehberlere ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu nitel araştırma yönteminde örneklemin ne kadar büyük olması gerektiğine karar verilemediği için örnekleme yöntemi olarak da kuramsal örnekleme yaklaşımı kullanılmıştır. Bu yaklaşımda kavramların doyum noktasına kadar veri toplanmış ve Yıldırım ve Şimşek’in (2006) belirttiği gibi kavramlar birbirini tekrar etmeye başlayınca yeterli veri kaynağına ulaşıldığı varsayılarak analiz kısmına geçilmiştir. Örneklem yönteminden sonra elde edilen kodlamaların güvenilirliğinin sağlanması içerik analizi yönteminde ortaya çıkan önemli bir noktadır. Yüksek ve Yüksel (2004), kodlama güvenilirliğine ilişkin çalışmaların yapılması gerektiğini vurgularken, araştırmacıların veri seti kodlama benzerliklerinin sayısal olarak karşılaştırılarak %70 ve üzeri kodlama yüzdesine ulaşılması ile güvenilirliğin ortaya koyulacağını belirtmektedir. Bu araştırmayı yürüten araştırmacıların ayrı ayrı elde ettikleri kodlama kategorileri karşılaştırılmış ve kategoriler arasında uyum yakalanarak bireysel güvenilirliğin sağlandığı varsayılmıştır. İçerik kategorileri yine alanında uzman olan bir akademisyene ve bir de turist rehberine gösterilerek, değerlendirme yapmaları istenmiş ve yaptıkları değerlendirmeler göz önünde bulundurulmuştur.

III. BULGULAR

Araştırmanın ilk basamağında araştırmaya dâhil edilen turist rehberlerinin sosyo-demografik özellikleri analiz edilmiştir ve ortaya çıkan değerlendirmeler Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

		<i>n</i>	%			<i>n</i>	%
<i>Cinsiyet</i>	Kadın	42	30,9	<i>Eğitim</i>	Lise	6	4,4
	Erkek	93	68,4		Ön lisans	35	25,7
	Eksik veri	1	0,7		Lisans	85	62,5
	Toplam	136	100		Lisansüstü	8	5,9
<i>Medeni Durum</i>	Bekâr	75	55,1	Eksik veri	2	1,5	
	Evli	51	37,5	Toplam	136	100	
	Eksik veri	10	7,4				
<i>Yaş</i>	18-25	1	0,7	<i>Ek iş</i>	Evet	41	30,1
	16-30	38	27,9		Hayır	79	58,1
	31-35	65	47,8		Eksik veri	16	11,8
	36-40	19	14,0	Toplam	136	100	
	41-üstü	8	5,9	<i>Çalışma Bölgesi</i>	Marmara	21	15,4
	Eksik veri	5	3,7		Akdeniz	12	8,8
Toplam	136	100	Ege		34	25,0	
<i>Mesleki Tecrübe</i>	1-3 yıl	23	16,9		İç Anadolu	11	8,1
	4-5 yıl	32	23,5		Doğu Anadolu	1	0,7
	6-10 yıl	33	24,3		Karadeniz	-	-
	11-15 yıl	25	18,4		Tüm Bölgeler	50	36,9
	16-üstü	17	12,5	Eksik veri	7	5,1	
	Eksik veri	6	4,4	Toplam	136	100	
<i>Uzmanlık Alanı</i>	İnanç	10	7,4	<i>Rehberlik Eğitimi</i>	Bakanlık K.	36	26,5
	Flora	2	1,4		Ön lisans	31	22,8
	Sanat Tarihi	4	2,9		Lisans	65	47,8
	İkonografi	6	4,4		Eksik veri	4	2,9
	Gastronomi	2	1,5	Toplam	136	100	
	GAP	5	3,7	<i>Dil</i>	Almanca	40	29,4
	Fauna	1	0,7		İngilizce	78	57,4
	Likya	5	3,7		Rusça	21	15,4
	Diğer	13	9,6		İspanyol	11	8,1
	Eksik veri	71	52,2		Diğer	60	44,1
Toplam	136	100	Toplam		210	-	

Tablo 1’de görüldüğü üzere, yapılan frekans analizi sonucunda katılımcıların çoğunluğunun erkek (%68,4) ve bekâr (%55,1) rehberlerden oluştuğu görülmektedir. Yaş dağılımlarına bakıldığında ise, çoğunluğunun 31-35 (%47,8) yaş arasında olduğu, eğitim dağılımlarında ise çoğunluğunun (%62,5) lisans mezunlarının oluşturduğu ortaya çıkarken, paralel şekilde rehberlerin çoğunluğunun (%47,8) rehberlik kimlik kartlarını lisans eğitimi ile aldıkları belirlenmiştir. Yıl bazında mesleki tecrübe oranlarına bakıldığında ise çoğunluğun 6-10 yıl arası (%24,3) ve 4-5 yıl (%23,5) arasında olduğu görülmektedir. Rehberlerin çoğunluğu (%58,1) ek iş yapmadıklarını belirtirken, çalışma bölgesi bazında incelendiğinde ise çoğunluğu tüm bölgelerde çalıştığını (%36,9) belirtmiştir. Tüm bölgeleri ise Ege bölgesi (%25,0) ve Marmara bölgesi (%15,4) takip etmektedir. Rehberlerin uzmanlık alanlarına bakıldığında ise uzmanlaşma konusunda büyük bir eksiklik olduğu görülmektedir. Katılımcıların çoğunluğu

(%52,2) uzmanlık alanlarının olmadığını belirtmiştir. Düşük oranlarda olsa da uzmanlaşma başlığı olarak, inanç, flora-fauna, sanat tarihi, ikonografi, gastronomi, GAP ve Likya uzmanlık alanları ortaya çıkmıştır. Rehberlik çalıştıkları dillerde çoğunluğu ise (%57,4) İngilizce dili oluşturmaktadır. İngilizceyi Almanca, Rusça ve İspanyolca takip etmektedir. Kimlik kartlarında çoklu dil ekletme olanakları dolayısıyla bu soruya çoklu seçenek ekleme yapabildikleri için rehberlerin yine çoğunluğu (%44,1) diğer dillerden kokartlara sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Araştırmanın ikinci basamağında yarı yapılandırılmış soru formu aracılığıyla iletişim kurulan 136 profesyonel turist rehberinden gelen yorumlar içerik çözümlemesine tabi tutulmuştur. Elde edilen nitel araştırma verileri, sırasıyla Yıldırım ve Şimşek (2006)'in belirttiği gibi kodlanma, temaların bulunması, kodların/temaların düzenlenmesi ve bulguların tanımlanması/yorumlanması olmak üzere dört aşamada içerik analizine tabi tutulmuştur. Elde edilen veriler düzenlenmiş, temalara göre küme gruplandırılmasına dâhil edilerek ayrıştırılmış ve uygun olduğu gruplar bağlamında sayısallaştırarak kategorilendirilmiştir. Kodlamalarla elde edilen veriler, kendi içinde anlamlı kategorilere ayrılarak kelimelerin tekrarlanma sıklığı bağlamında elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Katılımcılara çalışma açısından şuan maddi manevi kazanç sağlayabilecekleri dil grupları soru olarak yönlendirilmiştir. Gelen yorumlarda içerik analizine tabi tutulduktan sonra tablolaştırılmıştır (Tablo 2). Katılımcıların çoğunluğu Çince (%17,58), Arapça (%11,82), İspanyolca (%11,82) ve Rusçayı (%11,52) maddi ve entelektüel açıdan kazanç sağlayacak diller olarak göstermişlerdir. Yine katılımcıların bazıları dillerin çalışılan bölgeye göre de değişiklik gösterdiğini vurgulayan yorumlamalarda bulunmuşlardır. Örneğin, Kapadokya bölgesi için İspanyolca ve Japonca, İstanbul için Çince, Ege ve Akdeniz bölgeleri içinde Lehçe ve Rusça'nın avantajlı dillerden olduğu vurgulanmıştır. Aynı zamanda bir katılımcı İngilizce ve Almancanın da her zaman için avantaj yaratabilecek bir dil olduğunu, ancak bu dillerin yanında bir nadir dilin de öğrenilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Tablo 2: Çalışma Açısından Avantajlı Görülen Dillerin Kategorilendirilmesi

	<i>Dil</i>	<i>n</i>	<i>%</i>		<i>Dil</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
1	Çince	58	17,58	12	Lehçe	8	2,42
2	Arapça	39	11,82	13	Yunanca	6	1,81
3	İspanyolca	39	11,82	14	İbranice	4	1,21
4	Rusça	38	11,52	15	Farsça	4	1,21
5	Japonca	27	8,19	16	İskandinav dilleri	4	1,21
6	Flemence	21	6,37	17	İngilizce	4	1,21
7	İtalyanca	19	5,76	18	Hintçe	3	0,90
8	Portekizce	17	5,16	19	İsveççe	2	0,60
9	Korece	16	4,85	20	İzlandaca	1	0,30
10	Fransızca	9	2,73	21	Malayca	1	0,30
11	Almanca	9	2,73	22	Endonezca	1	0,30

Katılımcılara yine sezon dışı ve turları olmadığı zamanları nasıl değerlendirdiklerine yönelik soru yönlendirilmiştir. İçerik analizine tabi tutulan ifadeler kodlanarak, kategorilendirilmiş ve Tablo 3’de sunulmuştur. Katılımcıların çoğunluğu tur ve sezon dışı zamanlarında entelektüel ve mesleki gelişim için farklı yerleri ve ülkeleri gezdiklerini (%16,20), entelektüel/mesleki ve kişisel gelişim için okumalar yaptıklarını (%15,64) ve maddi kazanç elde edebilmek için ek işler yaptıklarını (%13,96) belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar ise, yoğun çalışma temposu dışında dinlendiklerini veya hobileriyle uğraştıklarını ve sosyal aktivitelere katıldıklarını belirtirken, bazı katılımcılar ise, rehberlik mesleğinin sürekli güncel bilgiler edinme durumu gerektirdiği dolayısıyla eğitime devam ettiklerini, meslek ile ilgili seminer, kurs ve eğitimlere katıldıkları, gelecek sezon/turlar için materyal hazırlığında buldukları vurgusunda bulunmuşlardır.

Tablo 3: Sezon Dışı Zaman Deneyimi Kategorilendirilmesi

	<i>Temalar</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
1	Entelektüel gelişim farklı yerleri/ülkeleri ziyaret etmek	29	16,20
2	Entelektüel/mesleki gelişim için okumak	28	15,64
3	Ek iş yapmak (çeviri, tercümanlık, kitap yazma, ücretli öğretmenlik vb.)	25	13,96
4	Tatil yapmak/dinlenmek	21	11,73
5	Yeni dil öğrenmek	13	7,26
6	Boş zamanım yok, sürekli turlarım var	13	7,26
7	Aile ile vakit geçirmek	10	5,58
8	Sezona materyal hazırlığı/araştırmalar yapmak	10	5,58
9	Eğitime devam etmek	7	3,91
10	Hobilerimle uğraşmak (fotoğraf, yelken, spor vb.)	6	3,35
11	Meslekle ilgili uzmanlık seminerlerine/kurslarına/eğitimlerine katılmak	6	3,40
12	Entelektüel gelişim için film/belgesel vb. izlemek	4	2,23
13	Sosyal aktivitelere katılmak (tiyatro, sanatsal etkinlik vb)	4	2,23
14	Eğitim gezilerine katılmak	3	1,67
	Toplam	179	100

Araştırmanın asıl amacını oluşturan rehberlerin mesleklerine yönelik pozitif ve negatif yönlü algılamaların ortaya çıkarılması için rehberlere yöneltilen açık uçlu sorular belirlenen temalar dâhilinde ayrıştırılarak kategorilendirilmiş ve kodlanmıştır. Tablo 4’de içerik analizi sonucunda ortaya çıkarılan pozitif yönlü temalar ve kategoriler yer almaktadır.

Tablo 4: Rehberlik Mesleğine Yönelik Algılanan Pozitif Yönlü Temalar, Kategori ve Kodlar

<i>Kategoriler</i>		<i>Kodlar</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
<i>Özel Yaşam</i>	1	Yeni insanlarla tanışma imkânı	49	13
	2	Sürekli seyahat etme imkânı	21	5,55
	3	İnsanların para harcayarak yaptıkları şeyleri ücretsiz yapma imkânı	7	1,85
	4	Çalışırken tatil yapmak imkânı	6	1,60
	5	Vize alma kolaylığı	5	1,32
<i>Kişisel Gelişim</i>	1	Farklı kültürleri tanımak/kültürlerle etkileşim içinde olmak	57	15,07
	2	Yeni yerler keşfetmek	21	5,55
	3	İnsan ilişkilerini geliştirmek	17	4,50
	4	Entelektüel gelişim	15	3,96
	5	Kişisel gelişime destek	11	2,91
	6	Sürekli kendini yenileme imkânı	10	2,65
	7	Genel kültürü geliştirme imkânı	8	2,11
	8	Özgüvenin artması	8	2,11
	9	Yenilikleri, değişimleri keşfetme imkânı	6	1,60
	10	Yeni dil öğrenme imkânı	3	0,79
<i>Mesleğin özellikleri</i>	1	Maddi yönden kazançlı bir meslek	35	9,25
	2	Dinamik ve hareketli bir iş	20	5,30
	3	Eğlenceli, keyifli bir iş	19	5,02
	4	Sosyal çevrenin/bağlantıların genişlemesi	17	4,50
	5	Özgür çalışma ortamı	15	3,96
	6	Sosyal bir iş	10	2,65
	7	Prestijli, saygın bir meslek	8	2,11
	8	Gezerek iş yapma imkânı	6	1,60
	9	Tarihi ve doğal güzellikler içinde çalışma ortamı	4	1,05
<i>Toplam</i>			378	100

Tablo 4’de de görüldüğü üzere soru formları üzerinde toplamda 378 pozitif yönlü kod tespit edilmiştir. Pozitif yönlü temalar 3 ana kategori ve 24 kod olarak ayrıştırılmıştır. Kategoriler özel yaşam, kişisel gelişim ve mesleğin özellikleri olarak adlandırılmıştır. En fazla koda sahip olan kategorinin kişisel gelişim olduğu görülmektedir. Bu kategori içerisinde katılımcıların çoğunluğu, rehberlik mesleğini farklı kültürler ile etkileşim içinde olmanın getirdiği bir sonuç olarak farklı kültürden insanları tanımaya olanak sağlayan bir meslek olarak görmektedirler (%15,07). Yine aynı kategoride katılımcıların çoğunluğu mesleğini yeni yerler keşfetme imkânı tanıyan (%5,55), insan ilişkilerini geliştiren (%4,50) ve entelektüel gelişimi sağlayan bir meslek olarak görmektedirler. Özel yaşam kategorisi içinde yeni insanlarla tanışma imkânı (%13) ve sürekli seyahat etme imkânı (%5,55) katılımcıların çoğunluğunun kullandığı ifadelerdendir. Mesleğin özellikleri kategorisinde ise rehberlik mesleğinin maddi yönden kazanç sağlayan bir meslek olması durumu (%9,25), mesleğin dinamik/hareketli olması (%5,30) ve

eğlenceli (%5,02) olması ve mesleğin sosyal çevre imkânı sağlaması (%4,50) rehberlerin mesleklerine yönelik pozitif yönlü bir bakış açısı sağlamaktadır.

Tablo 5’de içerik analizi sonucunda ortaya çıkarılan negatif yönlü temalar ve kategoriler yer almaktadır.

Tablo 5: Rehberlik Mesleğine Yönelik Algılanan Negatif Yönlü Temalar, Kategori ve Kodlar

<i>Kategoriler</i>		<i>Kodlar</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
<i>Özel Yaşam</i>	1	Düzensiz yaşam tarzı	32	12,43
	2	Aile ile zaman geçirememesi	24	9,30
	3	Sosyal hayattan uzak kalma	12	4,65
	4	Sağlık sorunları	9	3,48
	5	Özel yaşam sorunları	3	1,16
<i>İş Koşulları</i>	1	Yoğun çalışma saatleri/temposu	21	8,13
	2	Farklı psikolojilerdeki insanlarla uğraşma	13	5,03
	3	Aşırı seyahat etme	12	4,65
	4	Fiziki güç gerekliliği	5	1,93
	5	Denetim yetersizliği	1	0,38
	6	Kaçak rehberlerin varlığı	1	0,38
	7	Taban yevmiye altında çalışanların varlığı	1	0,38
	8	Haksız rekabet ortamı	1	0,38
<i>Mesleğin Özellikleri</i>	1	Sezonluk	29	11,24
	2	Yorucu ve yıpratıcı	20	7,80
	3	Sosyal hakların/güvencesinin olmaması	19	7,36
	4	Sabit gelirin olmaması	16	6,20
	5	Yasanın yetersizliği	12	4,65
	6	Turların sürekliliğinin olmaması	9	3,48
	7	Duygusal emeğin yoğunluğu	7	2,71
	8	Aşırı sorumluluk	5	1,93
	9	Stres	4	1,54
	10	Rehberliğin meslek olarak tanınmaması	2	0,77
<i>Toplam</i>			258	100

Tablo 5’de de görüldüğü üzere soru formları üzerinde toplamda 258 negatif yönlü kod tespit edilmiştir. Negatif yönlü temalar 3 ana kategori ve 23 kod olarak ayrıştırılmıştır. Kategoriler özel yaşam, iş koşulları ve mesleğin özellikleri olarak adlandırılmıştır. En fazla koda sahip olan kategorinin mesleğin özellikleri olduğu görülmektedir. Ortaya çıkarılan kodlar sıralandığında katılımcıların çoğunluğu, rehberlik mesleğinin düzensiz bir yaşam koşulu sağladığını (%12,43) ve mesleğin sezonluk bir iş (% 11,24) olduğunu ve yoğun çalışma temposunun (%8,13) aile ile geçirilen zamandan çaldığını düşünmektedir (%9,30). Ayrıca yorucu ve yıpratıcı bir meslek olarak görülen rehberlik mesleğinin (%7,80) sosyal güvencesinin olmaması durumu büyük bir dezavantaj olarak görülmektedir (%7,36). Rehberlerin turlara sağlık sorunları gibi nedenlerden dolayı çıkamamaları veyevmiyelerini

alamamaları ile ortaya çıkan sosyal güvence eksikliği, turların sürekli olmaması ve sabit bir gelirin olmaması durumu (%6,20), rehberlerin mesleklerine karşı negatif bir algı oluşturmasına neden olmaktadır. Farklı kültürlerde yetişen insanlarla bir arada çalışma durumu ile oluşan duygusal emek sarfıyatı (%5,03), aşırı seyahatlerin getirdiği yorgunluk (%4,65), sektörde hakların korunmaması, kaçak rehberlere ve haksız rekabete (%4,65) yönelik oluşan negatif yönlü algıların yanı sıra, rehberler sağlık sorunlarının ve fiziksel yıpranmaların var olması, fiziksel gücün ağırlıklı olduğu bir meslek olması, özel yaşam alanında sorunların ortaya çıkması ve rehberlik bir meslek olarak tanınmaması gibi negatif yönlü algıların var olduğu ortaya çıkmıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Turist rehberlerinin mesleklerine yönelik pozitif ve negatif yönlü algılamalarının belirlenmesi amaçlanan bu çalışmada katılımcıların büyük bir çoğunluğunun erkeklerden oluştuğu görülmektedir. Daha önce yapılan pek çok araştırmada da (Batman, 2003: 121; Çeşmeci, 2003; Hacıoğlu vd.,2007: 696; Yazıcıoğlu vd., 2008) çalışmaya katılanların büyük bir çoğunluğunun erkeklerden oluştuğu görülmektedir. Kadın rehberlerin anne olma, çocuk büyütme ve ev yaşantısıyla ilgili sorumluluklarının olması, rehberliğin çalışma saatlerinin uzun olması ve çalışma saatlerindeki düzensizliğin kadın rehberlerinin ev yaşantısı ve sosyal hayatlarını engellemesi kadın rehberlerin bu mesleği tercih etmelerini etkileyebilmektedir. Ayrıca turların içeriğine bağlı olarak bazen tehlikeli gezilerin (dağa tırmanma, mağaracılık, su altı dalış grupları, av turizmi grupları vb.) yapılması, rehberliğin fiziksel güç gerektirmesi ve yorucu olması, fiziksel yer değiştirme yani seyahatin sürekli ve uzun olması gibi nedenlerle seyahat acentalarının öncelikle turlarında erkek rehber tercih etmeleri gibi pek çok neden kadın rehberler tarafından bu mesleğin tercih edilme oranının düşük olmasına neden olabilmektedir. Soru formunu yanıtlayanların çoğunluğunu bekâr rehberler oluşturmaktadır. Bu sonuç Köroğlu ve diğerleri (2007: 734) tarafından yapılan araştırmada ortaya çıkan sonuç ile benzerlik göstermektedir. Çalışma saatlerinin ve zamanlarının belirsizliği, özel günlerde (bayram, yılbaşı vb) çalışma zorunluluğu, uzun çalışma saatleri, aileden uzak uzun süreli seyahatler, rehberliğin bir meslekten çok bir yaşam biçimi olması, rehberliğin mevsimlik bir iş olması ve sezon dışında herhangi bir gelir elde edilememesi gibi pek çok faktör aile kurmayı olumsuz yönde etkileyebildiğinden dolayı rehberler ya bekâr kalmayı ya da evlendiklerinde farklı mesleklere geçiş yapmayı tercih edebilmektedirler. Batman (2003: 133), Yazıcıoğlu ve diğerleri (2008) tarafından yapılan daha önceki araştırmalarda da rehberlik mesleğinin en olumsuz yanının özel hayatı sınırlaması ve ailevi ilişkileri olumsuz yönde etkilemesi şeklinde bir sonuç ortaya çıkmıştır. Bu sonuç da rehberlerin bekâr kalma eğilimlerinin yüksek olmasını açıklayabilmektedir. Özellikle kadın rehberlerin, iş sorumlulukları ve aile sorumluluklarından (bebek

bakımı, anne olma, eş olma) dolayı çatışmalar yaşaması, sonunda aile sorumluluklarının ağır basması kadın rehberlerin evlendiklerinde mesleğe ara vermelerine ya da mesleği terk edebilmelerine yol açabilmektedir. Köroğlu ve diğerleri (2007: 734) tarafından yapılan araştırmada da kadın rehberlerin daha çok aile hayatı ile ilgili (rehberlik mesleğinin aile hayatını olumsuz etkilemesi, rehberlerin bebek ve çocuklarıyla yakından ilgilenememeleri, özel günlerde çalışma zorunluluğu vb.) sorunlar yaşaması kadın rehberlerin evlendiklerinde bu mesleği terk etme sebeplerini açıklayabilmektedir. Katılımcıların çoğunluğunu lisans mezunu rehberler oluşturmaktadır. Araştırmada çıkan bu sonuç turist rehberlerinin eğitim seviyesinin yüksek olduğunu göstermektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğunu orta yaş (31-35 yaş) ve genç (16-30 yaş) rehberler oluşturmaktadır. Bu sonuç Batman (2003: 121), Hacıoğlu ve diğerleri(2007: 696), Yazıcıoğlu ve diğerleri (2008) tarafından yapılan araştırma sonuçlarını da destekler niteliktedir. Rehberlik mesleğinin iş ya da işsizlik risk unsuru yüksek meslek gruplarından birini oluşturması, iş güvencesinin ve sigorta haklarının olmayışı, çalışma saatlerinin uzunluğu ve düzensizliği, mesleğin fiziksel güç gerektirmesi ve yorucu olması, sürekli ve uzun seyahatler, yaş ilerledikçe sağlık sorunlarının artması gibi birçok neden rehberlik mesleğinin daha çok genç kuşak arasında tercih edilmesine ve olgun yaşlara ulaşan rehberlerin başka seçenekler aramasına neden olabilmektedir. Rehberler, yaşları ilerledikçe rehberlik mesleğinin dışında daha sabit meslek olma özelliği taşıyan farklı alanlara ve farklı mesleklere yönelebilmektedirler.

Araştırmada uzmanlaşma sorusuna verilen düşük oranlı cevaplar ise göstermektedir ki, rehberlik çalışma sahasında uzmanlaşma konusunda eksiklikler bulunmaktadır. Rehberleri aynı çatı altında toplayan odalara/derneklere ve eğitim kurumlarına bu hususta uzmanlaşma seminerleri düzenleme konusunda sorumluluklar düşmektedir. Çalışma açısından mesleki doyumu sağlayacağı düşünülen dillerde çoğunluğu Çince, Arapça, Rusça, Japonca ve İspanyolca oluşturmaktadır. Bu durumun rehberlik eğitimleri veren kurumların seçmeli dillere yönelik dersleri açma konusunda fikir sağlayabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada katılımcıların çoğunluğunun tur ve sezon dışı zamanlarında entelektüel ve mesleki gelişim için farklı yerleri ve ülkeleri gezdikleri, entelektüel/mesleki ve kişisel gelişim için okumalar yaptıkları tespit edilmiştir. Gerekliliği ile donatılmamış, bilgi açısından yetersiz kalan rehberler, bir süre sonra rehberlik mesleğinin dışında kalabilmektedirler. Rehberlik disiplinle iç içe çalışmayı ve sürekli yeniliklerin takip edilmesini gerektiren bir meslektir. Rehberler, turistler karşısında yetersiz kalmamak için sürekli olarak okumak, olayları takip etmek ve kendilerini sürekli yenilemek zorundadırlar. Araştırmada ortaya çıkan sonuç ise rehberlerin sürekli olarak kendilerini yenilemeleri gerektiğinin bilincinde olduğunu göstermektedir. Ayrıca rehberlerin sezon dışında maddi kazanç elde edebilmek için ek işler yaptıkları ortaya çıkmıştır. Bu sonuç ise rehberlik mesleğinin mevsimlik bir olmasından kaynaklanmaktadır.

Rehberlerin mesleklerine yönelik pozitif yönlü algılamalarına bakıldığında katılımcıların çoğunluğunun rehberlik mesleğini farklı kültürler ile etkileşim içinde olmanın getirdiği bir sonuç olarak farklı kültürden insanları tanımaya olanak sağlayan, maddi yönden iyi kazanç sağlayan, sürekli seyahat edilen, yeni yerlerin keşfedilmesine imkân tanıyan, dinamik/hareketli ve eğlenceli, sosyal, insan ilişkilerini geliştiren, entelektüel gelişimi ve özgür çalışma ortamını sağlayan, kişisel gelişimi destekleyen bir meslek olarak görmektedirler. Rehberlik mesleğinin bu özellikleri de mesleğin cazip bir meslek haline gelmesini sağlamaktadır. Rehberlerin mesleklerine yönelik negatif yönlü algılamalarına bakıldığında katılımcıların çoğunluğunun rehberlik mesleğinin düzensiz bir yaşam koşulu sağladığı, mevsimlik bir iş olduğu, yoğun çalışma temposunun bulunduğu, aile ile geçirilen zamanı kısıtladığı, yorucu ve yıpratıcı bir meslek olduğu, sosyal güvencesinin ve sabit bir gelirin olmadığı, sektörde hakların korunmadığı, kaçak rehberlerin ve haksız rekabetin olduğu, sağlık sorunlarının ve fiziksel yıpranmanın çok olduğu ve rehberliğin meslek olarak tanınmadığı yönünde algı geliştirdikleri görülmektedir. Araştırmada ortaya çıkan bu sonuçlar, Batman (2003: 132-133), Çeşmeci (2003), Zengin ve diğerleri (2004: 373-374), Karamustafa ve Çeşmeci (2006: 84-85), Köroğlu ve diğerleri (2007: 734), Yazıcıoğlu ve diğerleri (2008), Doğan ve diğerleri (2010: 3438), Köroğlu ve Köroğlu (2011: 86), Yılmaz ve Köroğlu (2012: 638) tarafından yapılan çalışmaları desteklemektedir.

Araştırmada ortaya çıkan pozitif yönlü algılamaların devamını sağlama ve negatif yönlü algılamalar doğrultusunda çalışma koşullarının iyileştirilmesi hususunda bazı önerilerde bulunulabilir. Öncelikle rehberlik mesleğinin yasal zemininin güçlendirilmesi sağlanmalı, denetimlerin sürdürülebilirliği sağlanarak haksız rekabetler önlenmeli, rehberler yorulmaz işgüçleri olarak görülmemeli ve rehberlerin sosyal hakları her koşulda sağlanmalıdır. Hatta sarf edilen duygusal emek seviyeleri göz önüne alındığında rehberler, belirli dönemlerde psikolojik testlerden geçirilmeli ve ruhsal sağlıkları desteklenmelidir. Düzenli aralıklarla rehber dernekleri ve odaları tarafından çalışma sorunları tespiti araştırmaları geniş katılımlar sağlanarak yapılmalıdır. Kadın rehberlerin mesleklerini yapmaları için gereken uygun şartlar hazırlanmalı, kadın rehberlerin bu mesleği icra etmeleri teşviklendirilmeli ve gereken önlemler öncelikle işveren yani acentalar tarafından alınmalıdır. Acentalar kadın rehberleri uzun seyahatlere göndermekten ziyade günübirlik kısa mesafeli turlarda, şehir turlarında ya da müze turlarında kullanabilirler. Rehberlik mesleğini yürütenlerin büyük çoğunluğu genç rehberlerden oluşmaktadır. Oysa sektörde hem tecrübesiyle hem de bilgisiyle deneyimli rehberlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle daha ileri yaşlarda olan rehberlerin işlerini bırakmaması ya da farklı alanlara kaymasını önlemek amacıyla gerekli uygun koşulların sağlanması, emeklilik, iş güvencesi gibi hakların kendilerine tanınması önem taşımaktadır. Aynı zamanda bu kişilerin bilgi ve tecrübeleriyle genç rehberlere örnek olmaları sağlanmalıdır.

ARAŞTIRMANIN SINIRLIKLARI

Profesyonel turist rehberlerinin sürekli seyahat etmeleri nedeniyle toplu şekilde rehberlere ulaşma zorluğu yaşandığı için araştırma amacı doğrultusunda merak edilen bir duruma yönelik algıları ortaya çıkaran nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Bu teknikle elde edilen bulguların genellemesi evreni temsil edebilecek düzeyde örneklemin dâhil edilme zorluğu dolayısıyla zor olsa da, sınırlı genellemeler ve durum yorumlaması yapılabilir. Dolayısıyla bu araştırmadan elde edilen sınırlı genellemelerin daha sonraki çalışmalara fikir sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- AHİPAŞAOĞLU, H. SUAVİ (2006), Turizmde Rehberlik, Gazi Kitabevi, Ankara.
- AHİPAŞAOĞLU, H. SUAVİ (2002), "Türkiye'de Turist Rehberliği Eğitiminin Rehber Gereksinimine Uygun Olarak Planlanması", Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop, Bildiriler Kitabı, Turizm Bakanlığı, Turizm Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara, 221-233.
- AP, John and K. F. Wong KEVIN (2001), "Case Study on Tour Guiding: Professionalism, Issues and Problems", Tourism Management, Vol 22 (5); 551-563.
- BATMAN, Orhan; Recep YILDIRGAN ve Nihat DEMİRTAŞ (2000), Turist Rehberliği, Değişim Yayınları, Adapazarı.
- BATMAN, Orhan (2003), "Türkiye'de Profesyonel Turist Rehberlerinin Mesleki Sorunlarına Yönelik Bir Araştırma", Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi, Vol 2003/2, 115-132.
- CAVANAGH, Stephen (1997), "Content Analysis: Concepts, Methods and Applications", NurseResearcher, Vol 4, 5-16.
- COHEN, Erik H.; Maurice IFERGAN and Eynath COHEN (2002), "A New Paradigm in Guiding- The Matric as a Role Model", Annals of Tourism Research, Vol 29 (4), 919-932.
- ÇEŞMECİ, Nihat (2003), "Türkiye'de Paket Turların Yönetiminde Turist Rehberlerinin Fonksiyonu: Yönetmelik Rollerinin Tespiti, Sorunlar ve Çözüm Önerileri", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- ÇETİN, Gürel ve İsmail KIZILIRMAK (2012), "Türk Turizminde Kokartlı Turist Rehberlerinin Mevcut Durumunun Analizi", Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi, Vol 14 (2), 307-318.

- ÇİRMİN, Hüseyin (1995), Turizm ve Turist Rehberliğinin ABC'si, Akdeniz Kitabevi, Antalya.
- DOĞAN, Hulusi; Engin ÜNGÜREN ve Derya Dönmez KESGİN (2010), "Meslek ve Aile Yaşamı İlişkisi: Profesyonel Turist Rehberlerine Yönelik Bir Araştırma", Journal of Yasar University, Vol 20(5), 3430-3442.
- GENÇ, Ömer (1992), "Rehberlik Eğitimine Eleştirel Bir Yaklaşım", Turizm Eğitimi Konferansı, Bildiriler Kitabı, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara, 215-217.
- GÜZEL, F. Özlem (2007), "Türkiye İmajının Geliştirilmesinde Profesyonel Turist Rehberlerinin Rolü (Alman Turistler Üzerine Bir Araştırma)", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- HACIOĞLU, Necdet; Ahmet KÖROĞLU ve Özlem KÖROĞLU (2007), "Profesyonel Turist Rehberlerinin Meslekte Uzmanlaşma Eğilimlerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma", I. Ulusal Türkiye Turizmi Kongresi, Bildiriler Kitabı, Detay Yayıncılık, Ankara, 685-700.
- KARAÇAL, İlhan ve Nihat DEMİRTAŞ (2002), "4702 Sayılı Yasa Uygulamalarının Turizm Rehberliği Eğitimine Etkisi", Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop, Bildiriler Kitabı, Turizm Bakanlığı, Ankara, 173-184.
- KARAMUSTAFA, Kurtuluş ve Nihat ÇEŞMECİ (2006), "Paket Tur Operasyonunda Turist Rehberlerinin Karşılaştıkları Yönetmelik Sorunları Üzerine Bir Araştırma", Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, Vol 17 (1), 70-86.
- KÖROĞLU, Ahmet and Özlem KÖROĞLU (2011), "Measuring The Effects of Job Satisfaction to Occupational Health and Safety Attitudes of Tour Guides on Business Performance in Turkey", Proceedings of the 2nd Rower Conference on Occupational Health and Safety Economics, Sinaia-Romania, s.73-91, <http://www.rover-eu.eu:8080/rover/news/show.html?id=24>, Erişim Tarihi: 12.05.2012.
- KÖROĞLU, Özlem (2011), "İş Doyumu ve Motivasyon Düzeylerini Etkileyen Faktörlerin Performansla İlişkisi: Turist Rehberleri Üzerine Bir Araştırma", Basılmamış Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KÖROĞLU, Özlem; Seda ŞAHİN ve Nuray TETİK (2007), "Turizm Sektöründe Bayan Çalışanların Sorunları: Bayan Profesyonel Turist Rehberlerinin Karşılaştıkları Sorunları Belirlemeye Yönelik Sınırlı Bir Örnek Üzerinde Araştırma". I. Ulusal Türkiye Turizmi Kongresi, Bildiriler Kitabı, Detay Yayıncılık, Ankara, 719-739.

- KYNGAS, H and L VANHANEN (1999), Content Analysis, *Hoitotiede*, Vol 11, 3-12.
- POLAT, Tülay (2001), “Seyahat İşletmelerinde Profesyonel Turist Rehberliği, Rehberlik Mesleğinin Sorunları ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir Alan Araştırması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- SERAPHİN, Hugues (2013), “The Contribution of Tour Guides To Destination Understanding and Image: The Case of Haiti Viaan Analysis of: ‘Bonjour Blanc’, A Journey through Haiti’ International Research Forum on Guided Tours, Breda, 4-6.
- TANGÜLER, Adnan (2002), “Profesyonel Turist Rehberliği ve Turist Rehber Rehberlerinin Seyahat Acentası ve Müşteri İlişkileri (Kapadokya Örneği)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- TAVŞANCIL, Ezel ve A. Esra ASLAN (2001), İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri, Epsilon Yayınları, İstanbul.
- TETİK, Nuray (2006), “Türkiye’de Profesyonel Turist Rehberliği ve Müşterilerin Turist Rehberlerinden Beklentilerinin Analizi (Kuşadası Örneği)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- TURİST REHBERLİĞİ MESLEK KANUNU 6326 Sayılı (22 Haziran 2012 Tarih ve 28331 Sayılı Resmi Gazete).
- TURİST REHBERLİĞİ MESLEK YÖNETMELİĞİ (23.02.2013 Tarih ve 28568 Sayılı Resmi Gazete).
- WEBER, Robert Philip(1990), *Basic Content Analysis*, Sage Publications, Newbury Park CA.
- YARCAN, Şükrü (2004), “Profesyonel Turist Rehberliğinde Mesleki Etik Panelleri”, *Rehber Dünyası*, Vol 36, 48-51.
- YARCAN, Şükrü(2007), “Profesyonel Turist Rehberliğinde Mesleki Etik Üzerine Kavramsal Bir Değerlendirme”, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, Vol 18 (1), 33-44.
- YAZICIOĞLU, İrfan; Cüneyt TOKMAK ve Serdar UZUN (2008), “Turist Rehberlerinin Rehberlik Mesleğine Bakışı”, *Üniversite ve Toplum Dergisi*, 8 (2), Haziran, <http://www.universite-toplum.org/text.php3?id=367>, Erişim Tarihi: 26.01.2009.
- YENEN, Şerif (2002), “Turist Rehberliği Eğitiminde, Niteliksel ve Niceliksel Planlamada Turizm Bakanlığı, Yüksek Öğretim Kurumu ve Meslek

- Kuruluşları Arasında İşbirliğinin Önemi”, Turizm Eğitimi Konferansı–Workshop, Bildiriler Kitabı, Ankara: Turizm Bakanlığı, Turizm Eğitim Genel Müdürlüğü, 257-273.
- YENEN, Şerif(2007), “Turizm Sektöründe Profesyonel Turist Rehberliğinin Yeri ve Önemi”, Editörlü Kitaptan; Bulut, M. ve Eraslan, İ. H. (2007). Sürdürülebilir Rekabet Avantajı Elde Etmede Turizm Sektörü Sektörel Stratejiler ve Uygulamalar, 1, Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu Derneği (URAK) Yayınları, İstanbul, 923-931.
- YILDIRIM, Ali ve Hasan ŞİMŞEK (2006), Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara,
- YILDIZ, RIFAT; Salih KUŞLUVAN ve Yücel ŞENYURT (1997), “Turist Rehberliği Öğretiminde Yeni Bir Model: Nevşehir Turist Rehberliği Bölümü Programı ve Değerlendirilmesi”, Erciyes Üniversitesi Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Hafta Sonu Semineri IV, 9-14.
- YILMAZ, Fatma ve Özlem KÖROĞLU (2012), “Cinsiyet Ayrımcılığına Yönelik Turist Rehberlerinin Görüşlerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma”, VI. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi, Bildiriler Kitabı, Detay Yayıncılık, Ankara, 623-641.
- YÜKSEL, Atila ve Fisun YÜKSEL (2004), Turizmde Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Turhan Kitapevi, Ankara.
- ZENGİN, Burhanettin; Orhan BATMAN ve Recep YILDIRGAN (2004), “Seyahat Acentalarının Turist Rehberlerinden Beklentilerine Yönelik Bir Araştırma”, I. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi, Bildiriler Kitabı, 366-376.
- ZHANG, Hangin and Q. Ivy CHOW (2004), “Application of Importance-Performance Model in Tour Guides’ Performance: Evidence From Mainland Chinese Outbound Visitors in Hong Kong”, Tourism Management, Vol 25(1), 81-91.
- <http://www.contentanalysis.org/>, Erişim Tarihi: 12.12.2012.
- <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/meslek/meslek472.html>, Erişim Tarihi: 22.12.2006.
- <http://www.tureb.org.tr/GenelBilgiler.asp?id0=84>, Erişim Tarihi: 06.08.2008.